

c) Za slučajeve upotrebe participijalnih konstrukcija u funkciji rečeničnog dodatka vrijedi slijedeće:

- particip sadašnji ima ekvivalenat u vidu glagolskog priloga sadašnjeg;
- participu prošlom odgovaraju glagolski prilog prošli ili trpni glagolski pridjev.

Značenje simbola

Aa	= pridjev
Aa _(v) ⁺ act	= radni glagolski pridjev
Aa _(v) ⁻ act	= trpni glagolski pridjev
Adv _(v) I	= glagolski prilog sadašnji
Adv _(v) II	= glagolski prilog prošli
AS	= atributivna rečenica
N	= imenica
PG	= prepozicijalna grupa
B	= Ivo Andrić: <i>Die Brücke über die Drina</i> , Fischer Bücherei, Hamburg 1966.
C	= Ivo Andrić: <i>Na Drini ćuprija</i> , Mladost, Zagreb 1964.
F	= Hans Carossa: <i>Führung und Geleit</i> , Leipzig 1943.
KG	= Bertolt Brecht: <i>Kalendergeschichten</i> , Rowohlt, Leck 1962.
SN	= D. Perković: <i>Suvremena njemačka novela</i> , Znanje, Zagreb 1966.
W	= Wahrig: <i>Deutsches Wörterbuch</i> , Bertelsmann Lexikon-Verlag 1975.

Dieter Nerijs

O NOVOJ REGULACIJI PISANJA VELIKOG I MALOG SLOVA U OKVIRU REFORME NJEMAČKOG PRAVOPISA¹

0. Uvodne napomene²

Još od utvrđivanja njemačkog pravopisa iz godine 1901, koji je i danas na snazi, javljaju se s promjenljivim intenzitetom nastojanja za njegovom izmjenom. Takvi napori nailaze u javnosti uvijek na živ interes, što pokazuje veliko značenje što ga svijest jezične zajednice pridaje pisanom jeziku u društvenoj komunikaciji, ali i to da su veliki dijelovi te jezične zajednice nezadovoljni po-

¹ Zur Neuregelung der Groß- und Kleinschreibung in einer Reform der deutschen Orthographie, u: *Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock* — XXIV, Jahrgang 1975, Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe, Heft 5. Dozvolom autora članak je skraćen.

² U ovom prikazu iznose se na sažet i vrlo pojednostavljen način razmišljanja i spoznaje koje je autor razradio u jednom opsežnom radu godine 1975. pod naslovom *Untersuchungen zu einer Reform der deutschen Orthographie*, Akademie-Verlag, Berlin.

stojećim pravopisom. Svi prijedlozi, stavovi, mišljenja, tvrdnje i protutvrdnje o reformi njemačkog pravopisa jedva da se još mogu sagledati. Na žalost, postoji samo mali broj naučno provjerenih spoznaja o tom problemu. Naime, germanistička lingvistika nije se dosad temeljitije i opsežnije bavila pitanjima pisanog jezika i pravopisa. Utoliko više treba to požaliti jer reforma pravopisa nije samo, čini se, hitna potreba, već izvanredno značajan problem društvene komunikacije koji se, konačno, tiče svakog pojedinca. Lingvistici pripada zbog toga važan zadatak da prije izvršenja eventualnih promjena u njemačkom pravopisu stvori sigurne teorijske osnove na tom području i da razvije primjerene kriterije koji će omogućiti da se što egzaktnije odrede nužnost i mogućnosti, ciljevi i granice reforme pravopisa.

1. Teorijske osnove reforme pravopisa

Pisani jezik ima u društvenoj komunikaciji izvanredno veliku ulogu i u tom pogledu ne zaostaje za govorenim jezikom. Njegovo značenje raste sa stalnim porastom obrazovnog i kulturnog nivoa širokih krugova stanovništva. Ova istaknuta uloga pisanog jezika nije do danas našla pravog odraza u germanističkoj lingvistici. To ne znači da se lingvistika nije bavila pisanim iskazima. Naprotiv, većina jezičnih prikaza temelji se na potvrđama dobivenim iz pisanih jezičnih tvorevina i nerijetko susrećemo zahtjeve da se još više uzme u obzir govoreni jezik. No gotovo se uvijek u tim prikazima pisani jezik promatra kao čitav jezik. Njegova specifičnost se ne uzima u obzir, a njegove se funkcionalne i strukturne osobitosti zanemaruju. Ponekad se izričito naglašava da je samo govoreni jezik predmet nauke o jeziku, a da pisani jezik ne pripada među njezine predmete istraživanja.

Nasuprot tome mi polazimo od ove pretpostavke: jezik jednog naroda koji je dostigao odgovarajući stupanj društvenog razvoja postoji kao govoreni i kao pisani jezik. U oba se slučaja radi o spoju materijalno zamjetljive forme sa značenjem koje predstavlja odraz činjenica objektivne stvarnosti ili odraz odraza. Ova materijalno zamjetljiva forma ostvaruje se kod govornog jezika akustički, a kod pisanog jezika grafički. Ona se, dakle, prima uhom ili okom i u mozgu spaja s odgovarajućim značenjem, kao i obratno, spoj značenja i određene akustičke ili grafičke forme u mozgu govornika omogućuje akustičku ili grafičku materijalizaciju značenja, već prema zahtjevima komunikacijske situacije.

Kod reforme pravopisa, koja predstavlja promjenu grafije, tj. formalne strane pisanog jezika, moraju se kao osnova za postavljanje jednog programa reforme uzeti u obzir prije svega funkcionalni zahtjevi koji se postavljaju pred grafiju u društvenoj komunikaciji. Funkcija je grafije da omogući laku preglednost napisanog teksta i neposredno razumijevanje u interesu brzog primanja informacije. Ta funkcija ne bi se mogla optimalno ispuniti ako bi grafija služila samo radi prikaza glasovne realizacije, iako je, naravno, i to jedna od njezinih zadaća. Lako se može uvidjeti da njezina namjena nije identična s fonetskom transkripcijom. Dok ona služi isključivo grafičkom prikazu posve akustičkih činjenica, grafija u svojoj razvijenoj formi teži tome da i neposredno uspostavi odnos sa značenjem i da na taj način učini jasnijim određene odnose, povezanosti i razlike u jeziku koje nisu označene glasovnom realizacijom. To proizlazi iz spomenute funkcije grafije i nužno dovodi do veće ili manje diferencijacije napisanih iskaza od izgovorenih. Tu funkciju ima npr. i pisanje

velikog početnog slova koje ćemo nešto kasnije pobliže razmotriti. Diferenciranje napisanih iskaza od njihovih izgovorenih ekvivalenata odražava ipak samo jednu stranu zahtjeva društvene komunikacije prema pisanom obliku jezika, stranu koja izrasta ponajprije iz interesa čitalaca.

Ali govornici jednog jezika prisiljeni su da svoju grafiju ne samo čitaju, već i pišu. Interes onoga koji piše usmjeren je, naravno, prema maksimalnoj jednostavnosti i prema mogućnosti što lakšeg učenja i rukovanja grafijom. To opet zahtijeva postojanje što jednoznačnijih i općenitijih odnosa između oba-dvije forme jezika, jer »norma pisanja lako se može naučiti ako su odnosi prema njoj odgovarajućoj normi govorenja razmjerno jednostavni, a teško se može naučiti ako su ti odnosi previše komplicirani.«³

U reformi pravopisa moraju se uzeti u obzir ovi principi:

1. Funkcionalni principi
 - a) najveća moguća jednostavnost radi lakšeg učenja i rukovanja
 - b) laka preglednost i neposredno pomaganje u isticanju značenja radi što bržeg primanja informacije
2. Društveno-relevantni faktori
 - a) posljedice za sistem obrazovanja
 - b) ekonomske posljedice
 - c) odnos prema tradiciji pisanja
 - d) teškoće prilagođavanja
 - e) odnos prema drugim jezicima.

2. O pravilima pisanja velikog i malog slova u sadašnjem njemačkom pravopisu

Promjena pravila za pisanje velikog i malog početnog slova jedan je od zahtjeva koji su sadržani u svim programima za reformu pravopisa nakon 1901. godine. Noviji razvoj daje upravo tom problemu sve veće značenje i postaje glavni zahtjev pristaša reforme njemačkog pravopisa.

Očito je da se ovdje radi o jednoj pojavi u našoj ortografiji koja izaziva naročito velike komplikacije i poteškoće i čije bi pojednostavljenje, ako ga je moguće poštiti uz poštivanje svih spomenutih principa i faktora, omogućilo velike olakšice u pisanju. Kompliciranost pisanja velikog i malog slova u njemačkom je pravopisu takva da se moraju pojaviti opravdane sumnje u funkcionalnost sadašnje regulacije. Razvoj naše ortografije doveo je ovdje do stanja koje više ne odgovara u potpunosti i nije primjereno raznim funkcionalnim zahtjevima koji se postavljaju pred grafiju u društvenoj komunikaciji. Između poteškoća i onoga što današnja regulacija pruža postoji, bez sumnje, nesklad. Princip jednostavnosti narušen je u određenoj mjeri kompliciranim pravilima, a to se ne može opravdati ulogom što ju ova pojava (pisanje velikog i malog slova) ima unutar grafije.

Pisanje velikog početnog slova naročiti je postupak nastao pod utjecajem funkcionalnog zahtjeva za neposrednim isticanjem značenja i za lakšom pre-

³ J. Vachek: »Zu allgemeinen Fragen der Rechtschreibung und der geschriebenen Norm der Sprache«, u: *Stilistik und Soziolinguistik*, Berlin 1971., str. 119.

glednošću. Velikim početnim slovom naglašavaju se, dodatno označuju i za čitaoca ističu određene jezične jedinice i određene pozicije u rečenici. Veliko početno slovo ne izražava — poput malog slova kao grafem ili zajedno s drugim slovima kao dio grafema — samo odnos prema fonemu, već daje uz to još i druge, dodatne informacije koje označavaju određene jedinice ili pozicije sintaktičke strukture. Ono signalizira takve jedinice ili pozicije, privlači pažnju na njih i olakšava na taj način shvaćanje napisanog teksta. Kao što je poznato, u njemačkom jeziku veliko slovo vrši ovu funkciju tako da se osim početka rečenice i osim zamjenica za oslovljavanje velikim slovom općenito označuje jedna vrsta riječi, naime imenice. Generalno označavanje jedne vrste riječi velikim početnim slovom neobičan je postupak kojeg nema u ostalim evropskim jezicima. Očito je također da to sa stanovišta funkcionalnosti pisanja velikog slova ni u kojem slučaju nije naročito svrsishodno jer se označuje općenito jedna vrsta riječi koja ni u gramatičkom, ni u semantičkom, a ni u intonacijskom pogledu ne zauzima u njemačkoj rečenici poseban položaj kojim bi se moglo objasniti i opravdati njezino grafičko isticanje.

Kad pojedinačno razmotrimo neke probleme današnje regulacije pisanja velikog i malog slova pokazuje se da najveća poteškoća postoji u omeđivanju klase imenica. Čak ni s velikim brojem od 42 pravila — u njih smo skupili⁴ sve upute koje daje Duden za pisanje velikog i malog slova — ne mogu se dati jednoznačne i neproturječne odredbe za određivanje klase imenica. U graničnim područjima postoje široke prijelazne zone, s jedne strane kod tzv. izbljedjelih imenica koje su na putu da pređu u druge vrste riječi ili su taj korak već učinile, a s druge strane kod prelaženja riječi iz drugih kategorija u klasu imenica. U tim prijelaznim područjima kreću se sadašnja pravila za pisanje velikog i malog slova jedanput bliže centru kategorije imenica, drugi put bliže periferiji spomenute kategorije, a da odluke u pojedinim slučajevima nisu uvijek plauzibilne, jednoznačne i neproturječne. Treba izričito naglasiti da i drugačijim povlačenjem granice između pisanja velikog i malog slova nikakvo principijelno poboljšanje nije moguće jer se na taj način u jezičnoj strukturi ne mogu ukloniti neodređeni prijelazi u klasu imenica i iz klase imenica.

Kod pobližeg provjeravanja pokazuje se da više od polovine današnjih pravila sadrži nejasnoće, nedosljednosti i proturječnosti koje u jezičnoj upotrebi snažno djeluju i onome koji piše vrlo otežavaju, a možda čak i onemogućavaju da svlada pisanje velikog i malog slova. Ovdje se ponajprije radi o pisanju mogućih ili već stvarno supstantiviranih jezičnih jedinica.

Na primjer:

das Letzte geben
in dem Folgenden
zu deinem Besten dienen
das Vielfache
nichts Leichtes
etwas Besonderes
alles Nähere
nichts Neues

itd.

Ali:

bis zum letzten kämpfen
im folgenden
zum besten dienen
um ein vielfaches
ein leichtes
im besonderen
alles übrige
nichts anderes

⁴ Usp. rad pod bilješkom 2., str. 103 i dalje.

S druge se strane radi o pisanju takozvanih izbljedjelih imenica; to znači takvih koje su tobože ili stvarno prešle u druge vrste riječi.

Na primjer:

Ali:

angst machen
recht haben
schuld geben
heute abend
in bezug auf
auf seiten
anstelle
ernst nehmen
maßhalten (er hält maß)
radfahren (er fährt Rad)

Angst haben
Recht finden
Schuld tragen
diesen Abend
mit Bezug auf
auf Kosten
mit Hilfe
Ernst machen
Maß nehmen
Auto fahren

3. Principi nove regulacije

Ako pođemo od činjenice da je sadašnja regulacija pisanja velikog i malog slova nesvršishodna i da ne odgovara zahtjevima društvene komunikacije, tada je potrebno izraditi novu regulaciju koja će bolje odgovarati spomenutim zahtjevima. Osnovu za to pružaju spomenuti principi za reformu ortografije. Njih treba samo primijeniti i specificirati za područje pravopisa o kome je upravo riječ, tj. pisanje velikog i malog slova. Tako ćemo dobiti čvrstu osnovu koja će omogućiti da se bez spekulativnih i subjektivnih ocjena dođe do najobjektivnijih rezultata, a to je značajno upravo u raspravi o reformi pravopisa koja se u velikoj mjeri vodi s emocionalnih i nenaučnih stanovišta.

Specificiranjem općih principa reforme pravopisa dobili smo ove kriterije koji će biti temelj za izradu nove regulacije pisanja velikog i malog slova:

1. S obzirom na princip jednostavnosti
 - a) broj pravila
 - b) broj riječi koje treba pisati velikim slovom
 - c) opseg područja nesigurnosti
2. S obzirom na princip lagane preglednosti i neposrednog isticanja značenja
 - a) nastanak višeznačnosti
 - b) promjena čitljivosti — brzine čitanja i razumijevanja smisla
 - c) preglednost sintaktičke strukture
3. S obzirom na društvene faktore
 - a) posljedice za sistem obrazovanja i za privredu, odnos prema pismenoj tradiciji, poteškoće prilagođavanja
 - b) odnos prema drugim evropskim jezicima.

Kod izrade nove regulacije pisanja velikog i malog slova nastojali smo da stalnim uspoređivanjem današnjeg stanja s varijantama koje smo već spomenuli u dosadašnjoj diskusiji dobijemo najbolji mogući oblik nove regulacije.

4. Varijante za pisanje velikog i malog slova

Kao moguća rješenja za novu regulaciju dolaze u obzir ove glavne varijante:

- a) zadržavanje pisanja imenica velikim početnim slovom uz pojednostavljene današnjih pravila (ovu varijantu označit ćemo slovom **t** = tradicionalno pisanje velikog slova)
- b) umjereno pisanje malim slovom, tj. ukidanje općeg pisanja imenica velikim slovom i ograničenje upotrebe velikog slova na početak rečenice, na vlastita imena i na zamjenice za oslovljavanje (ovu varijantu označimo slovom **u** = umjereno pisanje malog slova)
- c) potpuno pisanje malim slovom, to znači ukidanje velikog slova (ovu varijantu označit ćemo slovom **r** = radikalno pisanje malog slova).

U većini prijedloga za reformu ortografije nakon godine 1901. preporučuje se kao rješenje umjereno pisanje malim slovom (varijanta **u**). Ali u pojedinim prijedlozima zastupa se također i zadržavanje pisanja imenica velikim slovom kao i radikalno pisanje malim slovom. U varijanti pisanja imenica velikim slovom postoji niz podvarijanti koje, u pravilu, predviđaju veća ili manja ograničenja pisanja velikog slova na tzv. prave imenice, ali ponajčešće uz zahtjev za slobodom pisanja u nejasnim i spornim slučajevima.

Mi smo kod iznalaženja nove regulacije pisanja velikog i malog slova nakon pomnog ispitivanja izuzeli varijante **t** i **r** jer se među njima očito ne može tražiti optimalno rješenje. Razne podvarijante koje žele zadržati pisanje imenica velikim slovom u manje ili više izmijenjenoj formi pokazuju se, kad se pobliže ispituju, sasvim neprikladnim jer u usporedbi sa sadašnjom regulacijom ne mogu pružiti dovoljno veliko pojednostavljenje. Pokušaji da se fiksira centralno područje tzv. pravih imenica ostaju neuspješni i predstavljaju samo jedno novo laviranje između graničnih područja od imenice i prema imenici i ne mogu pružiti rješenje koje bi bilo teorijski utemeljeno i lako primjenljivo.

Radikalno pisanje malim slovom čini nam se kao rješenje neprikladno zbog toga što je previše jednostrano s obzirom na funkcionalne zahtjeve koji se postavljaju pred grafiju. Ovo rješenje donosi bez sumnje najveće pojednostavljenje za onoga koji piše, ali to ide na račun čitaoca. Potpuno ukidanje pisanja velikog slova narušava funkcionalni sklad raznih komponenata grafije. Gubitak velikih slova skriva u sebi i opasnost od prekida s tradicijom, a čitljivost postojećih tekstova pisanih i velikim slovima postala bi postupno otežana. Osim toga, radikalnim pisanjem malog slova njemačka bi se ortografija — kao i kod današnje regulacije — potpuno izolirala od međunarodnog standarda na tom području.

Kao vjerojatno najbolje rješenje ostaje varijanta **u**, umjereno pisanje malog početnog slova, a to je, uz stanovite razlike, uobičajeno i u svim ostalim evropskim jezicima.

5. Problemi kod umjerenog pisanja malim početnim slovom

Kao što smo već spomenuli, umjereno pisanje malim slovom predviđa pisanje velikog slova na početku rečenice, pisanje vlastitih imena velikim slovom kao i zamjenica za oslovljavanje. Sve druge riječi pišu se malim slovom. U usporedbi s općim pisanjem imenica velikim slovom to izgleda kao mnogo bolje i svrsishodnije iskorištavanje signalne vrijednosti velikog slova. Vlastita imena na koja se prije svega odnosi ovaj prijedlog tvore zaista posebnu semantičko-

-gramatičku klasu koja se u mnogo čemu izdvaja od ostalih elemenata jezika. Isticanje takve specifične klase moglo bi olakšati čitaocu njezino uočavanje, što je naročito poželjno zbog njezina specifičnog karaktera, a na taj način ponovo zaista pravu funkciju i stvarnu informativnu vrijednost, a to oboje je u određenoj mjeri izgubljeno današnjom regulacijom koja veliko slovo veže čisto formalno za imenice kao gramatičku kategoriju. Ovakvo isticanje imenica u rečenici nije opravdano ni semantički, ni gramatički, ni intonacijski. Umjereno pisanje malog slova predstavlja teoretski nesumnjivo prihvatljivo rješenje. Praktične su teškoće ovog rješenja u razgraničavanju klase vlastitih imena. Nijedan prijedlog reforme koji preporuča ovu varijantu nije pokušao egzaktno odrediti i omeđiti područje vlastitih imena. Svi su se zadovoljili samo spominjanjem cijele klase ili davanjem izabranih primjera. Što jasnije određenje i razgraničenje klase vlastitih imena ipak je neophodno ako želimo da umjereno pisanje malog slova ne predstavlja samo teoretski prihvatljivo već i u praksi jednostavno i prikladno rješenje problema.

Iako ovdje ne možemo zalaziti u opširnije teorijsko razmatranje problematike vlastitih imena, možemo ipak utvrditi da dosad nije pošlo za rukom da se donese jednoznačno određenje vlastitog imena i povuče jasna granica između vlastitih imena i apelativa. I ovdje postoji prijelazno područje između vlastitog i općeg imena u kojemu je vrlo teško odrediti granice, jer se ono neprestano mijenja u toku jezičnog razvoja. Osim toga, za pravopis se kod upotrebe vlastitog imena kao pravopisne kategorije javljaju novi problemi, npr. pisanje složenica s vlastitim imenom (*Schillerausgabe* ili *schillerausgabe* ili *Schiller-ausgabe*), zatim pisanje pojedinih sastavnih dijelova višečlanih vlastitih imena (*Institut für angewandte Mathematik* ili *Institut für angewandte mathematik* ili *Institut für Angewandte Mathematik*) itd.

Iako se nasprot pisanju imenica pisanje vlastitih imena velikim slovom može opravdati, ipak se u ostvarenju tog principa u praksi nameće određen paralelizam problematike. U oba slučaja radi se o otvorenim područjima s nejasnim granicama i s više ili manje širokom prijelaznom zonom. Bitna razlika je u tome da se vlastita imena mnogo rjeđe pojavljuju nego imenice, tako da i njihovi ortografski problemi nisu tako česti.

Na temelju opisanih poteškoća koje nastaju kod pisanja velikog i malog slova principom umjerenog pisanja malim slovom pokušali smo prema tom principu formulirati niz pojedinačnih varijanti kako bismo ustanovili da li se na taj način može postići optimalno rješenje problema. Te varijante razlikuju se po tome što u različitom opsegu obuhvaćaju vlastita imena koja treba pisati velikim slovom:

- v_1 = pisanje velikim slovom početka rečenice, zamjenice za oslovljavanje **Sie** i svih vlastitih imena
- v_2 = pisanje velikim slovom početka rečenice, zamjenice za oslovljavanje **Sie** kao i imena osoba i geografskih imena
- v_{2a} = pisanje velikim slovom početka rečenice, zamjenice za oslovljavanje **Sie** i imena osoba
- v_3 = pisanje velikim slovom početka rečenice i zamjenice za oslovljavanje **Sie**.

Takav postupak sadrži u sebi neke proturječnosti. Ako vlastita imena treba pisati u principu velikim slovom, tada nije opravdano izdvajanje samo poje-

dinih grupa vlastitih imena. Mogu se, dakle, povući određene paralele s problematikom pisanja svih imenica velikim slovom, gdje su se također često pokušavala utvrditi tzv. centralna područja imenica i samo njih pisati velikim slovom. Naš postupak ipak smatramo dopustivim jer predlaže pisanje velikim slovom samo pojedinih, jasno omeđenih grupa vlastitih imena, što je opravdano sa stajališta signalne funkcije velikog slova, a ne zanemaruje ni jednu mogućnost optimalnog rješenja problema uz svrsishodnu upotrebu velikog slova.

6. Rezultati

Naš postupak izrade nove regulacije pisanja velikog i malog slova temelji se na četirima prethodno spomenutim varijantama umjerenog pisanja malim slovom i, radi usporedbe, na današnjoj ortografiji. Tih pet mogućnosti ispitano je i ocijenjeno prema kriterijima spomenutim u 3. odlomku, a sve zato da se na taj način odredi optimalno rješenje za novu regulaciju pisanja velikog i malog slova u njemačkom jeziku.

Iz prostornih razloga nije moguće na ovome mjestu u potpunosti objasniti naš postupak kao što smo to učinili na opsežan način u radu spomenutom u bilješci br. 2. Zbog toga se ograničavamo na prikaz metodičkog pristupa i postignutih rezultata.

Za sve varijante formulirana su analogno današnjim pravilima nova opširna i egzaktna pravila. Već tad se pokazalo da kod varijante (v_1) za umjereni pisanje malim slovom ostaje i dalje niz područja nesigurnosti koja bi mogla predstavljati potencijalne izvore pogrešaka u jezičnoj upotrebi. To se odnosi osim na već spomenute slučajeve pisanja riječi uz vlastita imena i na pisanje višechlanih vlastitih imena još i na probleme razgraničenja vlastitih imena i apelativa, na pisanje imena institucija i organa, povijesnih događaja, praznika, ordena i odlikovanja, najrazličitijih proizvoda, tvrtki itd. I broj od 30 pravila prema 42 pravila za pisanje imenica velikim slovom u današnjem njemačkom pravopisu još je uvijek relativno visok. Na sličan način postupili smo i s drugim varijantama, pri čemu je broj pravila od varijante (v_1) prema varijanti (v_2) postajao sve manji i smanjio se kod varijante (v_3) samo još na 5 pravila. Te varijante isprobane su na tekstovima različitih funkcionalnih stilova i na izvacima iz rječnika, također i u diktiranju, a zatim su međusobno uspoređene prema već spomenutim kriterijima. Trudili smo se da, poštujući princip jednostavnosti, odredimo opseg nesigurnosti. S obzirom na princip lagane preglednosti i brzog primanja informacije provjeravali smo na tekstovima sve argumente koji se iznose protiv ukidanja pisanja svih imenica velikim slovom, kao npr. da će na taj način nastati mnoge dvoznačnosti i da će se pogoršati preglednost sintaktičke strukture. Što se tiče mogućnosti promjene u brzini čitanja i razumijevanja smisla, nismo mogli provesti vlastite pokuse, već se oslanjamo na već postojeće radove s tog područja.⁵

Na temelju svih rezultata koje smo dobili može se utvrditi da bi ukidanje današnjeg općeg pisanja imenica velikim slovom bilo poželjno radi pojednostavljenja naše ortografije i da to ne bi, usprkos mnogim izrečenim sumnjama,

⁵ Osobito L. Kötter: *Welche Umstellungsschwierigkeiten sind bei einer Rechtschreibreform zu erwarten? Empirische Untersuchungen zum Einfluß unvermittelt eingeführter gemäßiger Kleinschreibung auf die Lese — bzw. Schreibleistungen von Schülern und Studenten*, Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung, Frankfurt/M., 1966.

značajnije povrijedilo princip lagane preglednosti i brzog primanja informacija koji je važan ponajprije za čitaoca. Po broju pravila i broju primjene tih pravila, kao i prema opsegu područja nesigurnosti, današnja regulacija pokazuje vidljive nedostatke u usporedbi s varijantama umjerenog pisanja malim slovom. Prema našim vlastitim istraživanjima i prema ostalim istraživanjima na tom području ne mogu se dokazati nikakvi relevantni negativni utjecaji ukidanja općeg pisanja imenica velikim slovom na povećanje višeznačnosti, promjenu čitljivosti i smanjenje preglednosti sintaktičke strukture.

Pokazuje se da je, kao što smo i očekivali, za novu regulaciju pisanja velikog i malog slova s obzirom na princip jednostavnosti varijanta (v_3) najbolje rješenje jer za onoga koji piše ne stvara nikakve poteškoće. S obzirom na princip preglednosti i brzog primanja informacija čini se da je najpogodnije rješenje varijanta (v_1) jer ona jedinstveno označava cijelo područje vlastitih imena i na taj način dobro iskorištava signalnu funkciju velikog slova, a to nije slučaj kod varijante (v_3). No, ne smije se zaboraviti da varijanta (v_1), kao što smo već spomenuli, sadrži šire područje nesigurnosti i time mogućih izvora pogrešaka. Obadvije druge varijante, (v_2) i (v_{2a}), pokazuju se, naposljetku, neprihvatljivima jer su opterećene s previše nedostataka jednog kompromisa i ne zadovoljavaju ni jedan spomenuti princip.

Uzimajući u obzir druge društveno relevantne faktore kod reforme pravopisa koji su sadržani u našim kriterijima, a naročito reguliranje ove pojave u pravopisu drugih evropskih jezika, odlučili smo se za varijantu (v_1) kao najpogodniju za rješenje problema pisanja velikog i malog slova. Takva promjena našeg pravopisa, usprkos spomenutim nedostacima, učinila bi grafiju njemačkog jezika sposobnijom da odgovori zahtjevima koje pred nju postavlja društvena komunikacija.

Preveo *Mirko Gojmerac*